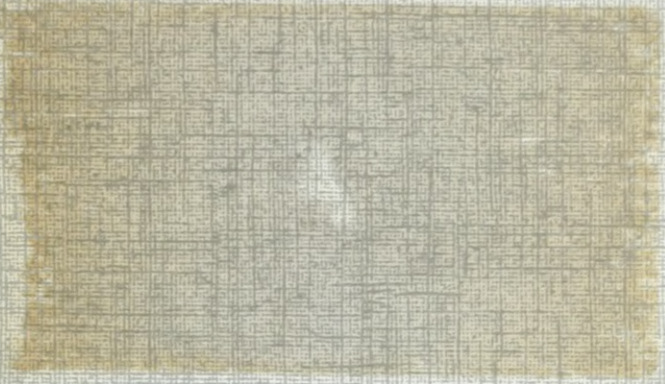

PG
3948
D36N3
1922

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

М. Денисенко

НАША СІЧ-МАТИ"

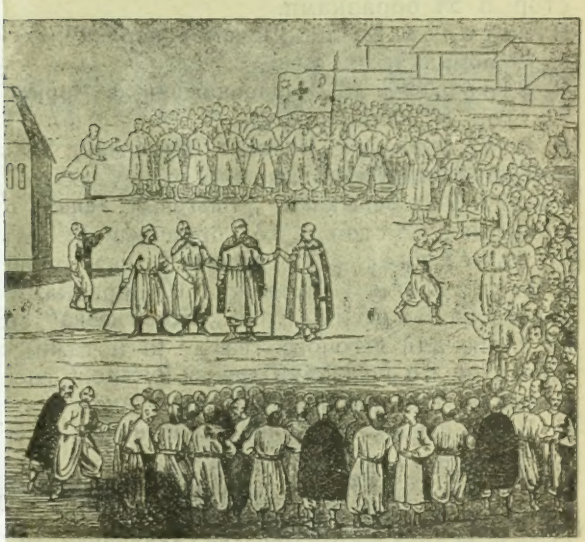

ЛЬВІВ, 1922.
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА »СВІТ ДИТИНИ«.

Виданя „Світа Дитини“:

А) Діточа Бібліотека:

1. Оскар Уайльд: **„Зоряний Хлопчина“**, стор. 48, з 16 образками.
2. Вільгельм Буш: **„Максим і Марко“**, стор. 64, з 95 образками.
3. О. Білоусенко: **„Пригоди Вовка-Неситого“**, 68, стор. з 54 образками.
4. Вільгельм Буш: **„Нечемне вороня“**, 52 стор. з 48 образками.
5. Я. Вільшенко: **„Чорнокнижник з Чорногори“**, 72 стор. з 70 образками.
6. Я. Вільшенко: **„Червона Шапочка“**, 48 стор з 6 образками і нотами.
7. Антін Лотоцький: **„Вільгельм Тель“**, істор. оповіданє, 52 стор. з 13 образками У. Баура.
8. Фільгелєнес: **„За вітчину“**, два оповіданя з історії Греків і Римлян, з 10 образками.
9. Микола Ваврисевич: **„Лісова казка“**, сценка на 1 дію для діточого театру (з нотами).
10. Ґрація Товпліс: **„Дарунки Русалок“** сценічна фантазія для діточого театру у двох діях.
11. Я. Вільшенко: **„Коник Стрибунець“**, сценічна картина на 1 дію.
12. Леся Верховинка: **„Іменини Влодка“**, комедійка на 3 дії.
13. Осип Маковей: **„Пригоди Горобчика“**, 40 стор. з 8 образками.
14. Клявдія Лукашевич: **„Бунт Ляльок“**, сценічна картина на 3 дії.
15. Володимир Хронович: **„Пригоди Лиса-Паназа і його жінки Мотрі“**, з образками О. Кульчицької.

ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА.
Книжечка ч. 17.

М. Денисенко.

NASHA

„НАША СІЧ-МАТИ“

Хроніка-повість зі шкільного життя.

DEC
1922

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

ЛЬВІВ, 1922
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА: »СВІТ ДИТИНИ«

PG
3948
D36N3
1922

Присвячуєть ся Олені Пчілці.

З ДРУКАРНІ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ.

І

Велике наше село Розлоги широко розкинулось по обидва боки невеличкої річки, що свої филї несе до старого батька Дніпра — Славути. Село — мов писанка. Поміж зеленими садками біленькі, чепурненькі хатки наддають зблизька ще більшої краси селу. В них по течії річки, за селом — острівок. Чудовий там краєвид!... Береги острівка поросли верболозом, а по середині — в літку виростає висока-превисока трава.

Сей острівець — у літку, святочними днями, коли малеча має сяку-таку пільгу від роботи в господарстві — є улюбленим місцем для збору там усього юнацтва-школярів.

Одна сторона острівка — стрімка, висока; над самим берегом росте розлога верба. Сюди ми збирались і для іграшок, тутечки знов найкрасше місце й для купаня. Місце коло верби має в нас історичну назву — »Січ-Мати«. Цілий же острівок зветь ся у нас — »Батько-Луг«. Себе ж ми школярі величали вже не інакше, як запорожцями, або лицарями.

Злетить ся, бувало, до Січи теє славне лицарство... Та чого ми там не творимо! Мало місця для іграшок на Січи, тісно там Запорожцям, — отож і почнемо герцювати по цілому Зеленому Лугови. Коли ж зирк — здалека пливе човен: прямує до Лугу.

— »Владика!... Владика їде«... (Нашого панотця в Розлогах ми школярі між собою звали не інакше,

як владикою.) Зачувши таке гасло, всі тобі січовики — як ні в чому не бувало — опинили ся на Січі.

»Не гаразд так, хлопці, — почне було всовіщати нас старенький панотець. — Досить, здаєть ся б, місця з вас і поблизу верби. Хто видав таке творити? Геть тобі траву витолочили«.

»Ми знаємо, що так не можна. Адже самим таки доводить ся працювати! — забере було голос наш кошовий, Дмитро Галайда. — Вибачте, панотче, то хтось із нас ненароком ускочив у траву... Вчора в вечорі тут дівчата купали ся. А хто з них не вміє пливати, то щоби пройти до мілкого місця, можливо не без того, щоб не зробити слід у траві, замість тримати ся берега«...

»Що й казать.. Добрі дівчата, та й вам пустунам нічого дати«. — Лагідненько так повчивши молоду громаду, владика подасть ся човном у верх по річці до Святої Покрови, нашої сільської церкви, що гордовито пишаєть ся на високому крутому березі річки, посеред села. Поруч із церквою садиба — панотця.

У нас, читачу — як сам тепер бачиш, була справжня тобі Запоріжська орґанізація. Є у нас кошовий, маємо й курінних... Владика в нас не згірший, як се було в ті давні часи. Та й наша церква теж у честь Святої Покрови. Запоріжська ж старшина, а то навіть і більш одважнійші січовиви мають у нас все історичні прізвища. У нас тобі — й Шило, й Богун, Кішка, Палій. Один тільки кошовий, обраний на Раді всім лицарством, носить не історичне прізвище, надане йому за пустованє власним таки його батьком.

Якось на Раді, в Коші — зайшла раз річ, що не личить, мовляв, нашому лицарству, щоби наш

кошовий не мав відповідного його високому становищу історичного імени.

»Правда!... Правда!« — загуло, як оден козацтво. — Адже, Галайда... такого щось ми не чували, щоби в руках своїх тримав булаву.

»Нехай зветь ся Сірком...«

»Сірко в нас курінний...«

»Зватимемо свого кошового Дорошенком...«

»Нехай буде Самойлович!«

»Тю на тебе!.. Самойлович був зрадник...«

Крик, гармідер. Нічого тобі й не розібрати. Ось наперед із круга, перед кошового виступає простий козарлюга, Моргун. У мить — усе заніміло.

»Братя, й ти славний отамане!... — починає Моргун, поважно вклонившись. — Кажете, що не чувано було, щоби Галайда тримав коли в руках булаву?.. Так що з того? Не вже ми такі нездари, що з поміж себе вже й не спроможні — ні видвигнути оборонця України?.. Хиба наш Галайда не шанує старих козацьких обичаїв?.. Тоді геть його...

»Той самий нехай буде!.. Ліпшого за Галайду нема між нами... Кошовим у нас нехай буде Галайда!« — Так заревло лицарство, не даючи Моргунови й докінчити мови. І тут же таки на Раді козацькій, всі — як один, постановили, що оборонцем України бути Батькови Кошовому — Галайді.

Як бачите, цілу справу вратував один Моргун, якого в школі уважали за недотепу. Пять літ учив ся він... Стілько всього й виніс він зі школи, що по складам розбирати друковане та ще хіба вуличне прізвище, яким він ні трохи не ображав ся.

»Петренко, вивчив лєкцію?« — питає його бувало учитель. А той тобі ані пари з уст, — тільки очима моргає.

»Погані справи наші, Моргуне«, — скаже було учитель і дасть козакови нашому спокій.

»Петренко, чи ти так рішив задачу«? — питає його якось учитель. — Еге сором тобі, козаче... Адже другий рік сидиш в одній клясі, а й такої немудрої задачі не втяв.

»І дурень же був той дідич, — промовив тут Моргун. — Чи ж видано таке, щоби пашню, та ще й добру — взяти та висрати...

Зачувши таке, ми школярі аж порскнули зі сміху. Навіть у самого учителя з'явилась гірка у с м і ш к а на устах. Адже він гаразд бачить всеньку недорічність чужої для нас московської школи... У тій задачі мова йде про таке:

Один помєщік 10 парами волов вспахал 8 десятин пашні. Сколько десятин такой же хорошей пашні можна вспахать 20 парами волов?

На таке слушне запереченє Моргуна, учитель лише здвигнув плечима.

— »Сідай, — каже він, — Петренко, на своє місце... На милость Божу вже хоч не пустуй.«

II.

Надійшла косовиця. Господарі Розложане в один тобі поранок, цілим селом — громадою, скосять свому панотцеви високу зелену траву, де-не-де витолочену. (Славне лицарство, шануючи свого владику, ніде правди діти, кілько мога оберегалось робити шкоду.) За пару день петрівчаної спеки — пора й сіно громадити. Громадінє — се не аби який празник для нашого славного лицарства. Тутечки дасть себе знати наша козацька вдача!

Здавна в нас так ведеть ся, що згромадити сіно свому владиці мусимо ми запоріжці. Й то цілим

кошем!.. На передодні паламар декому поблизу себе перекаже, що завтра наш владика громадитимуть на Зеленому Лугови сіно. Вістка тая вмить облетить Розлоги. Ще роса не гаразд спала, а славні наші запоріжці, на чолі з кошовим, у ранці вже там, на Січи. Ждуть, не діждуть ся свого владики!...

Нарешті ось узріли здалека й владику, що човном... чим дуж поспішає. Зраділи орлята!... Грянула пісня.. Далеко-далеко, аж поза лісом, одбивають ся луною слова: »А там на Вкраїні сонечко сяє... козацтво гуляє... гуляє і нас виглядає...«

Дівчата, не зважаючи навіть на якусь ворожнечу до себе оттих січовиків, приступили й собі до гурту. (Як ми там уже не добивались, що громадити сіно повинніб лише ми самі запоріжці, — владика наш настояв на тому, щоби до того діла допущено й наших товаришок школярок). Їх дзвінкі голоси немов би ще збільшили могутність тієї пісні.

»Та й неволя вам осьдечки, — попереду привитавшись, промовля до гурту владика, зворушений піснею. Вона, пісня тая — пригадала, мабуть панотцеви нашу минувшину, коли славне козацтво боронило Україну від ворога й братів своїх визволяло — з неволі, з кайданів, з тюрми... — »Бачу, що ви занудьгували без діла... Та встигнемо ще й наробитись. Отож панове запорожці (при такій оказії панотець теж нас так величав) і ви дівчатонька!... Попереду, старим звичаєм помолимось, — тоді й за діло.«

Після молитви молода громада стала до праці

»Що се?... Хіба личить козакам працювати плече-о-плече з жінотою? — зауважив Моргун, побачивши, що одна школярка стала поруч із ним із граблями.

»Правду кажеш, Моргуне!« — зауважив кошовий.

»Годі бо вам! — намагаєть ся владика, щоб утихомирити громаду. — Красше розділіте на пів, та без сварки мені тутечки...«

»По що вже й на пів, — сказав хтось із січовиків. — Ми можемо й більш як половину; адже нас на два більше; опріч того, ми ще й козаки.« —

»Як там вже знаєте... Мені аби було тихо, без сварки...« — ніби підтакує нам владика.

Козацтво метнулось — відгрібати більшу частину луга. Протинають лінію, поза яку вступ жіноті заказано.

»Та ти, козаче, ледь-ледь граблі тримаєш, — жартує владика, побачивши малого, що шукає місця, деб і йому припаритись.«

»Чий ти?... Здаєть ся, Хведора Романенка. Та від нього ж є тутки гребець...«

»Тато казали, сцо на зиму піду я до сколи, — перебив панотця той. — А мама не пускали мене, але я втік сам.«

»Оттакої! — скрикнув владика. Так і видно, що козацького роду...«

»Та нехай, панотче, він зістаєть ся, — заступив ся було Моргун.«

»Авжеж ніяк, — згоджуєть ся владика. — До якого ж ти, козаче, куріня пристанеш?...«

»Приставай, братіку, до нашого куріня!« — пропонує малому Хведір Безрідний. Бачу, що з тебе буде не аби який козарлюга.

Де не взялась Козубиха — бабуся нашого січовика Шила. Привитавшись та перепрошуючи панотця, що спізнилась, попростувала до гурту, щоби й собі стати до роботи.

»Внука взяв Степан у поле — поводити воли... Й що там, паночтче, плачу було!... Воно серденятко так і рветь ся на толоку. Я, — було — хоч і не сила моя — згодила ся сама поводити воли та просила Степана, щоб пустив малого сюди. Але Степан не погодив ся з тим: підручний, знаєте, молодий віл і дуже впертий. Такому воликови не сила моя щось зарадити...«

»Нехай тітка до дому йдуть... Ми й без них упораємо ся« — загуло козацтво, боронячи свого права й так уже багато обмеженого.

»Доведеть ся таки вам іти до дому!« — каже владика.

»Чому?... Хіба я стара вже й неробітниця?«

»Нічого не порадимо. Такий вже в нас звичай. А ломити старовину, самі знаєте, якось ніяково. Спочиньте трохи, — їхатиму назад, то відвезу й вас човном.

Владика поверн.в на приходство, аби взяти харчів, щоби по скінченю роботи — достойно вшанувати своїх щирих робітників. Узяв на човен і Козубиху. В відсутність владики робота йде ще ніби красше Кождий з нас із такою пильністю працює, що з боку стоячи й дивлячись на нашу дружну роботу, ніколи ніхто не йняв би віри, що се ми — пустуни-запоріжці.

В полудне підкріпивши трохи свої сили, забувши й про купанє, ми з подвоєною силою знов стали до роботи. І над вечір, іще сонце досить високо, а вже наша половина згромаджена. Дехто з січовиків, забувши про втому, починає кпити з дівчат, що вони мовляв, такі нездалі робітниці.

»Так не гаразд, братя,« — промовив Моргун. Чи ж винні вони, що слабші за нас?... Ану, хлопці-

запорожці, в оборону наших сестер!... Допоможім їм подолати ворога.. До зброї!...«

Всі, як один, узялись знов за граблі та метнулися допомагати дівчатам. У сю саме мить нахвачується й сам владика. Він, парою баских шпаків переїхавши брід, поминувши нас, прямує до самої Січи. Парубок його ледви-ледви стримує коні. А владика, сидячи на возі, навантаженому поживою та ріжними ласощами, радіє, не нарадуєть ся з того товариського нашого вчинку.

»Славно, братя-запорожці! — похвалив нас владика. — Завсігди так у житю вашому чиніте... Чи то при добрі, чи то-тим більше, коли твого товариша спіткає якесь лихо, завжди оден другому допомагайте...«

»Та ми, паноче, й самі скінчили б!« — ніби трохи засоромлені, виправдують ся дівчата.

»Певно, — перебив їх владика. — Не про те тут річ іде. Я тілько кажу вам, що то за велику силу має та товариська допомога.. Бо що може бути величнійше, як сей клич: Всі за одного, а один за всіх?... Громада велика сила! Не дармо ж каже приказка, що дружній отарі й вовк не страшний.«

Ось і сіно згромаджено. Пархом — так звали панотцевого парубка — втяв у скрипку. Дехто сміливійший з нас пустив ся козачка.

»Зажди-но, Пархоме, — спинив його владика. — На все буде свій час... Воно трохи ніби й не гаразд — після такої праці та й частувати громаду музиками. Ось крихітку перекусимо, а там до вечора можна буде забавитись і танцями.«

Чого тілько не було на тім угощенню?... Ковбаси, пироги, вареники, й ріжні там пундики!... Добре приготував ся наш владика. Знай тілько припрошує

нас споживати, його хлібом-солею не гордувати. Подбав він також і про те, щоби славним лицарям, крий Боже, не довéло ся промочувати горла, хоч чистою та прозорою, але ж теплою річною водицею. Він був тієї думки, що дружною працею ми заробили — освіжитись чимось красшим, як водиця. Цілі два коші привіз владика — холодного меду напитку та овочевого вина, власного виробу зі своїх таки яблок. Все те в отих фляшках, він навмисне приберіг на сей день.

»Дякувати Господеви й вам, панотче, за хліб Божий, — почав мову кошовий, зауваживши, що не тілько жінота, але й завзяті козарлюги гаразд підкріпились, та де хто вже й прохає Пархома втяти щось у скрипку.«

»Ще встигнеш подякувати, — відповіда на се владика. — Неси-но, Пархоме, сюди кадовбець.«

Парубок зняв із воза досить порядний липовий кадовб, у щерть наповнений щільниками меду.

»На ось, козарлюго, звернувсь панотець до збігця від батька-неньки, подаючи йому ціліський щільник запашного меду. — Бери ж... В дома мабуть, мати тне впадоньки. Та дарма!... Ще не чувано на світі, щоб козак так собі ні сіло, ні впало — загинув... За роботою мабуть утомив ся?... Та нічого, до дому підвезу...«

»Я не хочу... Я піду лазом з усіма...«

»Молодець! Хвалю за се... Радощі й турботи треба ділити з товаришами...«

»А ти по що загортаєш мід у хустину?« — звертаєть ся до котрогось владика, спостерігши, що той збираєть ся ховати мід.

»Я занесу Оксаночці... (Так звали молодшу сестрицю того січовика.) Розкажу їй, що ми ходили походом за море, й там одбили сей мід у бусурменів...«

»Оттакої.., Ніби я вже й бусурмен у вас! — жартобливо проказав панотець, спохватившись при тім — на що було йому несамохіть засоромити хлопця.«

Ну, гаразд... гаразд... Їж сам той кусень меду, а для Оксаночки ще дістанеш. Добре робиш, що дбаєш про сестрицю.. Пархоме!... А знеси-но з воза другий кадовбець... Бо чого доброго мої лицарі готові справді той мід од нас відбити! — проказав жартобливо владика.

Після такої бучної вечері, перед якою гадаю, сама навіть гульня на Чортомлицькій Січи мусілаб уступити, — за дозволом нашого владики Пархом утяв веселої, щоб — як він сам висловив ся — дати нам змогу трохи розворушитись. За сонця ще вирушили ми походом до села. Баскі коні йдуть повільною ступою. А по обидва боки воза, а то й перед кіньми — гордовито ступає завзяте лицарство, перемішавшись подекуди з дівчатами. Дружня пісня далеко-далеко відбиваєть ся луною.

Оттак то промайнуло наше січове свято!...

Та не гадайте собі, що наше Славне Лицарство спритне було на одні пустощі, або ж коли й трапить ся пограцювати, то тілько при людях... Ні!... Сто разів ні! Вдома, відповідно нашій силі, праця не минала наших рук. Щож дотикаєть ся нічлігів, то водити коні на нічне пасовисько — ми запорожці вважали святим своїм обовязком. Кінь — вірний товариш козакови. Приїхати на нічліг та зараз таки десь уткнути свою голову — того в нас не водило ся. Дотепи, жарти, співи — тягнуть ся аж за пів-

ніч. Допустити ся шкоди, зробити комусь збитки в поли — у Січовиків не траплялось: бо варта добре стежила, щоб коняка, бува, не вскочила в спаш у шкоду.

Попутаємо коні, поставимо варту, а той козарлюга попутані коні візьме та й наверне в бік шкоди.

»Що бо ти, напаснику, твориш? Чи ти бач, — навертає худобу до вівса...« — зауважить тоді хтось зі старшин.

»Інакше, дядьку, й не можна. Вельми вже змисленна худобина. Відвертай її звідтам, а вона — назад преть ся в ту саму сторону. Вгадує, що там є чим поласувати.«

»Ну й характерник!... Сказано тобі — Січовик запорожець« — скаже, було, на се той господар, зовсім спокійний, що до шкоди ми не допустимо

III.

Завтра Спаса. На нічлігах, серед темної ночи — гомонимо ми про те, в кого які яблука та грушки будуть до свяченя.

»А моя мама зірвала два яблука з тієї деревини, що я сам щепив! — каже наш курінний Хведір, на прізвище Безрідний. Се перші овочі: тілько два яблука й було. Та такі вам великі-великі поросли, шо навіть і в нашого владики оттаких нема.«

»Зельман, що орендує наш садок, не аби як шкрабнув сьогодня тих грошей, — провадить кошовий. — Та й хитрий з біса крамар: завсігди торгує по дві копійки за фунт, а сьогодня заломив аж по чотири. На свячене, мовляв, кожде мусить мати...« Прийшла ото Супруниха, вибрала пригнилих трохи яблук, щоби дешевше коштували. Але де там!... Не випустив ані гроша: прийдеш, мовляв, завтра, —

то ще й по пять копійок за фунт заплатиш. Так вона бідна й подалась назад ні з чим...«

»Та чи чувано на світі, щоб за припсовані яблука так дерти? К тому ж Супруниха ще й вдовиця... Треба вже й совість загубити, щоби так обдирати бідних людей,« — дивуєть ся з такого здирства Моргун.

»Ще що вигадай! — зауважив Шило. — Совість... Та чи бачив її хто в крамаря?...«

Пора вже й на сон. Дехто зі старших — змо-рений тяжкою працею за цілий день — давно вже завдає храповицького. Принишкли й Січовики. Проте далеко від них витає той сон. Ріжні думки-мрії снують ся в завзятих молодих головах.

»А що, Моргуне, — нараз серед тиші звертаєть ся до нього кошовий. — Чи не пітиб нам у похід?... Адже, як той казав: у богатого візьму — бідному даю, та й за теє жадного гріху не маю...«

»Та який зновечка гріх — набрати яблук у того здеруна! — вгадуючи думку кошового, погоджуєть ся Моргун. — Не святити ж їй кислиць, що дозрівають із Покрові...«

»Заждіть і мене... Ось скину чоботи!« — обізвав ся і Шило.

Верхи подали ся в трох вони до села. Кошовий провадить просто до себе в садок. Привязавши коні, наші характерники по позаплітю прямують до садиби кошового.

»Ото зрадіє Супруниха, коли в ранці вздрить яблука... Та їй не мало треба; адже восьмеро діточок у неї. Тілько рвати, братя обережно, щоб не зломити була щепи. За теє тато сердуватимуть.« — Отак пошепки, коло самого перелазу в сад, промовля до своїх товаришів Галайда.

»Рвати?... Се довга морока! — заперечує Шило. — Чи нема пак у садку вже натрушених яблук?...«

»Є то, є... У буді аж два мішки стоїть, але трудно звідти добути. Тим більше, що сьогодня вартує не сам Зельман, але аж три їх ночує в буді.«

»Чого красше, коли є в мішках! — аж скрикнув зраділий Моргун. — Ми з Шилом привабимо до себе Жидків, а ти Дмитре, тоді набереш у буді яблук. І коли доконаєш сього, то — вийшовши на вулицю — раз свиснеш, щоби надарма не манити нам варту... Підняв ся б я сам на се, але — гаразд знаєш — сердитий ваш пес; чого доброго ще й матню мені вскубе.«

Плян сього набігу всім був до вподоби. Ось у двох трясемо ми кущем бузку, що недалечко від буди. Загавкотів Бровко... Та побачивши, що тутечки є молодий його господар, Дмитро, — пес замовк.

»Реб, Залме... Гіб швейбиле. (Дай сірники). — Се котрийсь зі спільників Зельмана прокинув ся. Нарешті всі три вони з засвіченою ліхтарнею вилазять із буди. Обережненько, близько один другого посувають ся на наш шелест. Поволеньки подаємо ся й ми в зад, тіпаючи кущами. Хоробра ж варта наблизитись до нас боїть ся. Високий ось рудий Гершко, взявши від Зельмана ліхтарню, підняв її високо в гору та при тім гукає:«

»Ти, злодій, злазь із дерева!... Не рви яблук, кажу тобі... Не рви, бо зараз іду до батька... Знаю, знаю — хто ти... Ти Семен — Корнієнка син.. Іди геть, злодіяко!...«

Оттак тупцяючи на місци, всі вони в трох погрожують нам скаргою на перебій один перед другим. При чому наздогад називають прізвища тих

злодіяк (звичайно сусідських синів), що хочуть їх обікрасти. А про справжніх зазадіяк їм не прийде й на згадку.

Вже ось подав кошовий і умовлений свисток, тасло. Наші ж козарлюги, любуючись із тієї картини, довгенько ще дратували Жидів. Потім, перескочивши через пліт, полевою доріжчиною прожогом кинулись к хатиночці Супрунихи.

»Нехай йому біс, — з тиха озивається до товаришів кошовий. — І треба ж ото тітці Супрунисі поставити серед сіний ступу... Набив такого гуза, що завтра й між люде не показуй ся.«

»Чому пак гаразд не дивив ся?« — відказує Шило.

»Дідька лисого вглядиш, коли така темрява, хоч око вибери. Тай й довгенько ж я пуляв ся, заким одімкнув двері. Та все воно байка... За те повніську ступу насипав яблук тітці Супрунисі... Варто б і Максимови Черняковому занести яблук. У мішку трохи ще лишилось. Родина в Черняка не маленька. Та й сам він десь далеко на заробітках...

»Коли так, то чому б пак і не віднести Максимисі?« — згоджуєть ся на пропозицію кошового Моргун.

Опинившись під хатиною Максимихи, котрийсь із козарлюг прохилив у покліті деревляне віконце, що поверталось на двох тиблеках, а ті два нумпхати до середини мішок з яблуками. Але за маленьке теє віконце-дірка: довело ся по одному яблуку кидати. Застугоніли дебелі яблука, падаючи на підлогу покліта. Пробудились гуси, що були в сінешній загороді, поруч із поклітом. Спасителі Рима голосно загеготали й розбудили свою господиню.«

Виступила Максимиха на двір, аж чує: Ґевальт!... Ґевальт!.. Ратуйте...

Се наші Жидки, повернувшись до буди і вздрівши, що одного мішка з що найкрасшими яблуками бракує, — серед ночи счинили великий галас!

Вихопив ся з хати на той крик батько Галайди. Але довідавшись, у чому річ, ще й нагримав на Зельмана, що колотить людям ніч.

Максимиха ж довгенько таки постояла під своєю хатчиною. Вже й галас той затих. Огню або що, крий Боже, не видно. Ото ж і вона сховалась за дверима, міркуючи при тім, хтоб там у другому кутку села міг зняти такий гармідер. У ранці ж заглянувши чогось до комірчини й углядівши розсипані по підлозі яблука, — немало чудувалась із того. Та — як за звичай кожда баба — вона не втерпіла й ураз із Супрунихою розголосила, що сієї мовляв, ночи ходили по селу злодії якісь... Нічого не взяли, а ще навпаки принесли яблук.

Вістка про се докотилась і до Зельмана. Метнув ся він добро своє ратувати. Здибавши тих жінок на дорозі коло церкви, хотів, було, відібрати яблука. Але самі що найповажнійші господарі уплімнились за ними.

»Було вам гав не ловити, — кажуть вони Зельманови. — Адже ви ночували в саду аж у трох...«

Вдав ся тоді Зельман до начальника поліції Той же, не розшолопавши до ладу, що саме скоїлось, та немало дивуючись, як ото з під саміського носа, від трох вартівників можна викрасти цілий мішок яблук, — вигнав із канцелярії бідного Зельмана облаявши при тім поважного купця дурнем.

IV.

Одноклясову шкілку в Розлогах розширили в двоклясову. Галайда наш, хоча й має свідоцтво про скінченє одноклясової школи, проте тепер він ходитиме до школи й далі; добуватиме висшої трохи освіти.

»Скінчу братіку, тут... Потім одвезе мене тато в місто до ще більшої школи. Вивчусь, буду великим паном. Тілько я не робитиму так, як ото пани нам чинять. У мене, братіку, селянинови-мужикови добре вестиметь ся...«

Так ото, побратими наші Галайда та Моргун святом Успеня Божої Матері гомонять між собою, зазираючи в свою будучність.

»Після завтра треба й до школи. Гуляти вже не буде часу; більша школа, то й наука не та... Слід булоб хоч наостанку вдарити лихом об землю. Візьми, Моргуне, сьогодня на нічліг скрипку, як небудь потайки від батька.«

»Воно б і можна... Але сам гаразд відаєш, що лицарі наші можуть обірвати струни; та й скрипка чого доброго піде в шкраматки.

»Сього не буде! Ручусь тобі козацьким словом, словом кошового.«

»Як так, то згода...«

Голосить-плаче скрипка. Оддаль од музики, коло розложеного великого багатя лицарство тне гопака.

»Годі бо вам, хлопці, мізки крутити, каже з пересердя немолодий вже господар Кнюх. Красше пішли б у поход... Принесли маку, або що...«

»В поход!., У поход, братя!« — гукнув тут Моргун. — І на се гасло кільканацять завзятих Січовиків, на чолі з кошовим, вибравши по прудко-

му коневи (байдуже чия то коняка) верхи дременули до села.«

»А чи козацька то справа — добувати мак?« — зауважив кошовий, коли їздці опинилися під городами.

»Вертайте, братя, назад!...«

»Так не йде... Впорожні не личить козакови з походу вертатись... Було не вирушати з місця!« — каже Моргун. — Та дарма! Кнюх вовкулака й дітям своїм закаже — посилати когось по мак... Половина люду з Безрідним — коло коней, а ми з кошовим — пішли далі.

Зайшли у підварок Кнюха. Богатий, пребогатий се господар. Моргун, наче той кіт, швидко опинився на стрісі Кнюхової хати, та обережненько подає звідти по одному аж чотири чималі сніпки маку, що господиня поклала їх туди зоритись.

»Самого-но маку замало, — додає хтось. — Не вадило б старого Кнюха почастувати й мясцем. Тим більше, що він, скупердяга, гусятини з роду-віку, мабуть, і не пробував.«

На сі слова, два січовики вже тягнуть із повітки по гусці.

»Ще бракує казана й трохи соли,« — каже Шило до громади, яка прямує до коний.

»За тим діло не стало, — відповідає кошовий. І наказавши січовикам ждати його коло коний, сам один завернув до своєї хати.«

»Бабуню!... Гав, бабуню! — несміло будить Дмитро свою любу бабусю, злегенька постукуючи в оконце комірчини, де в літку спала там вона сама.«

»Хто там?...«

»Се я, бабуню... Я... Галайда.«

»Що там за галайда?...«

»Та відчиніть бо... Се ж я Дмитро...«

»Так би зразу казав, — буркнула бабуся і пішла відчиняти двері. Їй, мабуть, з голови випало, що Галайда — се її улюблений унук.«

»Чого тобі, рибонько?« — питає ся бабуся, відчиняючи двері.

»Мене... того... теє, щось ніби нудить, слина котить ся!« — пустив ся на вигадки Дмитро.

»В тебе, мабуть, глисти. Ось дам я тобі зараз кавалок хліба з сілю, то й минеть ся.«

»Та я, бабуню, й прийшов за сілю.«

»Зїж ось сей хлібець,« — каже бабуся, подаючи йому аж білий од солі кусочок хліба.

»А може б ви, бабуню, дали мені хліба та соли ще й у поле, щоби там — коли зновечка збурять ся глисти — мав їх чим угамувати.«

Закроїла бабуся добрий кусень хліба та увязавши з пригорщу в узличок соли, — все теє подала внукови. А той, відходячи, не забув поцупити з сіний великого казана.

За годину-другу гостинка вприла. На нічлігах потрава тая видалась усїм вельми смачною. Особливо вже вихваляв Кнюх; до наших Січовиків далеко, мовляв, і панському кухареви. Маку ж кожде натеребило ся до схочу; ще й Кнюх так із пів снопочка повіз до дому на гостинець.

»Ось вам, дітоньки, гостинець од зайчика... Несе зайчик сніпок маку, а я перебіг йому доріженьку та й відібрав... Нехай, гадаю, буде тобі, Галюсю.«

Попід серцем щось немов би кольнуло у Кнюшихи. Вийшла на двір, — зирк на стріху. »Ой лишенько ж моє!« заголосила.

Як на лихо, шусть у хату котрась із доньок

Кнюха. Так і так каже, — бракує двох гусок. Нема старої гливої та ще якоїсь.

»Чи ти бач! — промимив похнюпившись Кнюх. - Звідки, гадаю, видрали вони оттак гарно впасених гусий?... Отто вражі діти; моїм медом ще й губи мені помастили.«

Оттут уже увірвав ся терпець Кнюшисі. Як не задуне вона старого коцюбою, що та аж розлетілась на двоє.

»А ти, сякий-такий безсоромнику!... Щоб спинити тих харцизяк, у нього того не має... Він ще й мясце з ними заїдає.. Потоваришував... На ж тобі!... На!... На!...«

Та на тому ще не край лихови для нашого Кнюха. Запорожці, як і взагалі культурні люде — видають ґазету. А через нашу часопись вістка про сю подію — скорійше, ніж того можна було сподіватись, облетіла весь світ, чи то пак село Розлоги. Найшов ся відважний казарлюга, що нашу січову ґазету вкинув і до листової скринки начальника поліції.

Не аби як затрівожив ся поліціянт. Та й було чому!... Адже там у нашій ґазеті чорним по білому стояло таке:

> »Туган-бей прихиляючись до згоди з кошовим Славного Війська Запоріжського зажадав чималої здобичі. Отож кошовий наш Галайда з своїм військом давай гуляти на бистроногих чайках. І по умові привіз Туган-беєви силу здобичі та багато ясира, зібраних не з наших людий християнських, але награблених із поганих земель бусурменських. Світла Порта послала Туган-беєви рішучу ноту.«

Перечитавши таке, начальникови поліції було не в переливки. Нота... Адже тут гечки не аби-якою політикою тхне.

Поставлено на ноги всеньку поліцію. Наслідок тієї ворохобні був досить сумний. Кнюха — за теє, що доводить дітий до крадіжки, посаджено в холодну... Але найгірше було те, що прізвища Туган-бей і Порта так і залишили ся за Кнюхами до смерти.

V.

Де тонко, там і рветь ся. Так само й у Супруниxи. Нема й року, як смерть забрала її чоловіка, а тут знов нещастє спало на її бідну голову: Одним-єдину корову шинкар-Мендель забирає в неї за чоловікові ще довги. Й плачу було тоді!... Супруниха та її дрібонькі дітоньки голосили по корові, наче по мерцеви.

»Бач, яке коїть ся на світі! — каже Моргун до кошового, здибавши його на улици, коли той повертав ся зі школи. Заприсягаєть ся, що частками сплачуватиме довг, про те шинкар-невіра не зважає на се й забирає останню корівчину.. Й нема на таких — ані суда, ані кари справедливої...

Могли би ми й свому вдерти штуку, — відповідає Моргунови кошовий. Та нехай буде воно вже на завтра.

На Покрову — храмовий празник у наших Розлогах. Владика — шануючи, мабуть, стародавні запорожські звичаї — на храм запросив на приходство всеньке наше лицарство тим більше, що був він вельми задоволений нашими співами в церкві. Від владики наші Січовики пішли до школи, де мала одбути ся вистава-концерт. Під час вистави Галайда нагадав Моргунови про помсту хижакови

шинкареви. На се — Моргун ані слова, лишень на знак згоди сіпнув кошового за полу, й обидва — ніким непомічені — опустили шкільну салю.

На вулиці людий не богато. Де-які крамниці вже замкнуті. Один тільки Мендель, не дивлячи ся на пізню пору, найкрасше торгує. У коршмі тижба пяного люду.

»А я гадав, що ми спізнились; адже торгувати в шинку можна лишень до девятої години... Незабаром Мендель зачинятиме мабуть віконниці. На ось, Моргуне, шпички та встромлюй у скалубини віконниць.«

Понастромлювавши шпичок в одну віконницю, Моргун відійшов на бік, слідкувати за подіями. Кошовий же одним вікном не задовольнив ся. Мовляв, розтрощивши шиби одного вікна, шинкар гадаючи, що шиби були видушені кимось із гостий, віконниць не оглядатиме, але зачинятиме одну по другій. Так воно й стало ся, тим більше, що зачиняв віконниці не сам Мендель, але післав наймита свого, придурковатого Авдія.

На бренькіт скла вискочив Мендель із-за шинквасу, наче ошпарений. Увязав ся було до людий, щоби заплатити за поторощені шиби Не почуваючи себе винним, ніхто, звичайно, не хоче платити. Наслідком того счинив ся у коршмі неаби-який рейвах.

»Дарма ж ото, пан Мендель, чепляєть ся за людий .. Що шиби потрощені, самі винні; бо на що в віконницях повстромлювані шпички? — каже хтось із більш тверезих, уздрівши в шпаринках віконниці повстромлювані шпички.

»Шпичка?... Герсте?... Що за шпичка?« — перепитує Мендель. — Узяв у руки лямпу й придивляєть ся до вікна.

»Го-го-го!... Отсе штука!..« регоче з задоволення натовп.

»Ха-ха-ха.., Хто б його міг таке стругнути?...«

»Кому ж більше, як не запорожцям... Ну й митці. Та й вороняка ж із того Мендля; потрощив шиби в одному вікні, що б було оглянути инші віконниці?...«

Людям сміх-розвага, а шинкар не аби-як лютує, проклинаючи наше Запорожа.

VI.

Пянство з отими коршмами се найбільше лихо народне. Через коршми — руйнуєть ся добробут господаря; люде падають на моральности; шинкар навіть дитину штовхає на негарні вчинки. Якось ото Менделиха зачепила на улици найстаточнійшого з наших Січовиків, на прізвище Сагайдачного.

»Хлопче... хлопчику! Щось я тобі маю сказати.... Принеси мені курку, то дам тобі за се цукорків з оріхами.«

»А де я вам візьму курку? — тілько й міг проказати Сагайдачний, страшенно ображений такою пропозицією. Але по хвилі вертаєть ся до Жидівки та каже:«

»Добре... В вечері, коли кури підуть на сідало, — принесу вам.«

»Який ти розумний, хлопчику... На ось тобі,« — тут Менделиха подає Сагайдочному кілька цукорків.

»Роби так, щоби ніхто не бачив... А принесеш курку, дістанеш багато цукорків й оріхів.«

Після такої розмови з Менделихою, Сагайдачний пішов не до дому, але почимчикував до найбільшого товариша свого, що мав прізвище — Кішка. Прозивали ми його так не дурно; нехай яка висока деревина, він же — наче справді той кіт — вилізе

на неї. До нього то й звернув ся Сагайдачний, щоби допоміг йому добути сову, що виводилась у старій каплиці на цвинтарі.

»Та на що придала ся тобі сова?« — питає Кішка.

»Знатимеш багато, то хутко зістарієш ся!« — була на се відповідь Сагайдачного.

»Що ж, — згоджуєть ся Кішка, — можна допомогти... Коли вона тобі потрібна так конче, то підем.«

За якусь там годину сова, що по дню безпечно сиділа високо на бантині старої каплиці, була в руках спритного Кішки. Той, звязавши їй крила, спустив на діл Сагайдачному.

Як тільки добре смеркло, Сагайдачний взяв сову під паху й у вискоки подав ся до Менделя. Ледви прочинив двері та хотів викликати в сіни жінку шинкаря, а вже тая, вздрівши малого, й подаючи рукою знак, щоби мовчав — сама вийшла до нього.

»А що приніс?« — не вірячи своїм очам, що в малого під пахою курка, питає вона.

»Яка вона пугата... Се з тих... з галагупів« — оглядаючи сову, каже Жидівка.

»Обережно, Суро, щоб не випустити... Наші кури — полохливі,« - остерегає Сагайдачний, побачивши, що Жидівка визволяє сові крила.

»Не бійсь, не втіче... Розвяжу крила та пущу до кучі під пічю; а завтра до різника.«

При тих словах увійшла до хати. Сову пустила в кучу й заставила її затулкою. Для Сагайдачного ж захватила пригорщу оріхів і декілька цукорків.

»Ось маєш за курку. А коли вона скашеруєть ся, то дам іще... Зайдеш завтра над вечір так...«

»Будьте певні, Суро, що тая курка кошерна, — каже Сагайдачний, радий, що штука вдала ся.«

»Вірю, вірю... Кілька разів купувала у твоєї мами, то ще ні одна курка мені не стрефила ся.«

Вернувши до дому, Сагайдачний застає в себе Кішку, що зайшов до свого товариша не так готовити шкільні лєкції, як більше з цікавости про сову.

»А що ти маєш робити з сов'ою?« — питає Кішка.

»То була не сова, але курка, ще й з тих галагутів!« — посьміхаючись відказує Сагайдачний. — На ось твою частину...

»А де ти взяв?«

»Та ж уторгував за тую кумедну курку...«

Тільки, що почав оповідати, як воно було, — аж влітає в хату Сура.

Як так можна?... Хто видав так обманювати? — репетує Сура. — Ваш Андрій продав мені курку, аж то... теє... як воно, — те, що вікна бє..

»Вгамуйтесь бо, Суро... Кажіть толком, бо я нічого не розбераю« — лагіднєнько каже до Сури Андрієва мама.

»А ти, прочваро, де курку взяв? Га?...« нараз звертаєть ся вона до Сагайдачного.

»Та то, тітко, не курка, але простісенька сова« — відповідає за товариша Кішка.

»Так.. так, — сова!« — спохватила ся Жидівка. Вона — дарма що в хаті було темно — видобулась із під печі, розбила на кухні шибу й полетіла, — просто над головами людий, що стояли на улици під коршмою. Ті люди те ж кажуть, що була се не курка, а теє... як його... сова. Отож заплатіть за цукорки та за поторощену шибу.

»Не плещіть бо, Суро, дурниць. Хто ж вам тутечки винен? Коли хотіли ви купити курку, було

вдати ся до мене: а то найшли купця дубельтового... Коли ж назолятимете мені більше, то я вас — за тее, що спокушуєте малого на крадіжку — ще й коцюбою потягну.«

Неаби-як схвостана, подалась Жидівка до дому. А мама Андрієва давай тоді картати свого сина, щоб більш не увіходив в якісь подібні тому зносини з шинкарями.

»Нехай, мамо, вона на другий раз відає... А то захотіла, щоб запорожець та й крав кури! — виправдуєть ся перед неньокою наш Сагайдачний.

* * *

»А що, пане вчителю, чи гаразд ми зробили принявши до нашого січового товариства й Жидів? — так якось на співі звертаємо ся до нашого вчителя-дірігента, що найбільше цікавив ся нашою запоріжською організацією.«

»А як вам здаєть ся? — не дає зразу відповіди вчитель. — Повість »Тарас Бульба« читали?... Памятаєте, як там один Жидок — з великою небезпекою для себе — під цегляками провіз старого Бульбу аж до Варшави на побаченє з сином Остапом?... Виходить, що наші козаки в старовину мали добрі зносини навіть із людьми не української національности. Наші прапрадіди запорожці, коли й провадили з кимось боротьбу, то тілько з насильниками та гнобителями. Отож, хто до нас ставиться доброзичливо, — то нема рації відпихати його від себе. Історія з запоріжських часів свідчить, що в славному війську запоріжському були одиниці і з панів-магнатів.

»Ми теж, приймаючи до нашого гурту жидівських хлопців, тим власне й кермувались!« — додав хтось із нашого лицарства.

Треба знати, що деякий час до нашого товариства належав і Стась, синок богатого дідича-Поляка Пшебильського. Та недовго він у нас припарився. Якось у нас на Січи той Стась — так ні сіло, ні пало — щось не поладнавши підчас іграшок, ударив палицею по обличу котрогось із січовиків.

»Ану, хлопці, візьміть його... Треба показати йому, щоби знав, як на далі розбивати ся! — заступаючись за свого козака подав таку команду курінний Безрідний.«

»Ані пальцем не діткніть його!... Так, Хведоре, не можна, — заперечив тому наш кошовий Галайда. — Адже тоді старий панисько скаже, що ми гуртом збили неповинного ні в чому його синка; матиме привід до скарг і погроз перед нашими батькаии. Красше дайте мені всі слово, що ніхто з вас від сього часу не буде бавитись, ані розмовляти навіть і з тим розбишакою... Се буде найстрашнійша для нього кара!... Ото ж пускайте його ціліського — нехай забираєть ся від нас...«

З думкою кошового погодили ся всі. І треба знати, що своє козацьке слово ми таки додержали; як потім Стась не підходив до нас, що вже він не діяв, але всі-як один — відмовляли йому, в яких би то не було товариських зносинах.

»Ось ми й на Січи! — каже до своїх унучок (з котрих одна була студенткою університету) наш владика. — Се, Людмило, тут коло верби й є кіш козацький; а там скрізь, — показуючи рукою на острівок, провадить далі панотець — буде »Батько Луг.« Та все таки Січовики наші досить статочні: адже — сама бачиш — трава не вельми витолочена...

»А хто так тебе, Петре, почастував?« — Звертаєть ся владика, побачивши у Січовика розбиту палицею щоку.

Се, панотче, Стась ударив його!« — відповідає котрийсь із нас.

»Гм... не без того, мабуть, щоб не покарали ви за се Пшебильського. Старий буде тепер скаржитись й у школі. Він нераз мені вже говорив, що тая Січ чинить лише псоти людям...«

Е ні, панотче, ніхто й пальцем не рушив його. Лише постановили не приймати його більш до свого гурту та взагалі не мати з ним діла! — відказує кошовий.

»Славно... славно, дітки! — не аби як радіє з того нашого вчинку владика. — Бійкою та сварками не виправите поганої звички, чи там вдачі чоловіка... А така згідна постанова, щоб обходити негідника, не мати з ним нічого спільного, не тільки є карою великою, але додержанє тієї ухвали може навіть і поправити того завадіяку... Коли подорослає, то чиніть так само... Взагалі поборюйте всяку несправедливість культурним способом, дружною громадою — гуртом...«

Оттак повчає нас владика.

VII.

В зимі наша »Січ — Мати« пустіє. По перше через те, що зимової пори козацтво не аби-як береть ся до книжки, по друге ж і самий острівок тоді не має жадніської принади.

Та ось надходить чародійка-весна... Ще досить таки холодно, ще сливе увесь наш »Батько-Луг« покритий водою, — а вже лицарство наше не так пильно вчить ся. Як уже там статочно не заховують ся лицарі, а дивись — хтось із Січовиків і стругне якусь штуку. З весною — наче прокидаєть ся тая запорожська вдача.

Великим постом (а того року Великдень був пізний) ідуть Січовики купками — по два по три — з церкви, від сповіди. Обминаючи калюжі, під саміською хатою Менделя котрийсь із січовиків розтягнув ся в калищі. Се, бачте, під причілком коршми лежали дрова й одна гіляка висунута була аж на вулицю.

»Чого ти простягнув ся?« — питає Січовик свого товариша.

»Та якась гіляка серед дороги... І треба ж класти так дрова?... Коби день, то переступив би, а по ночі — геть тобі виваляв ся!« — відказує той.

»Бери ось, Степане, за один кінець тую гіляку, та зіпремо її в дверех Менделя. Нехай знає, де складати дрова. Бери... Адже однаково вимазаний у калу...«

Поставивши обрубок досить товстої гіляки в дверях коршми, наші запорожці се саме зробили й начальникови поліції... Нехай, мовляв, дбає — щоби був лад.

Проробивши се, наші збиточники щей застукали в вікно Менделя. А той поткнувсь було на двір, гадаючи — що його хтось викликає. В прочинені двері цурпалок той падає до сіний, угараздивши по лобі Менделя. Счинив ся крик — гвалт на ціліські Розлоги.

Начальник же поліції, якого помешканє було недалечко від шинку, на той галас виходить із хати. Та суковатий верх сосни грубшим кінцем трафив йому по голові. Сього було вже забагато... Начальник поліції зажадав од завідуючого школою, щоби збиточника того найсуворійше покарано.

»Хлопці, котрий з вас позавчора підпирав двері колодами?...« — так у школі питає учнів директор школи. Але всі ані пари з уст, — мовчать.

»Хто саме вчинив такий бешкет? — допитується у Галайди пан директор, закликавши кошового до своєї канцелярії. — Адже ти, як кошовий, про все теє знаєш...«

»Не знаю я нічого, пане директор. Якби при мині се чинило ся, то я не допустив би до того!« — каже кошовий.

»Та-та-та!... Говори на здоровлє. Але за те, що покриваєш такий не гарний вчинок, будеш виключений зі школи... Збирай книжки та йди собі...«

Вістка про виключенє зі школи кошового — не аби як засмутила нас. Хто міг би оттаке стругнути, опріч самих винуватців, ніхто більш і не відає. Здаєть ся, для них небезпека вже й промайнула, проте збиточникам тим не по собі. Ще б пак!... Адже через них — зовсім ні в чому не повинний — так тяжко карає ть ся Галайда.

»Що ви, дітки, хочете?« — пита владика двох школярів, які — увійшовши до канцелярії — чогось ніби мнуть ся.

»Ми до пана дире-е-ектора .. Хотіли сказа-ати... що поліна ті понаставлювали ми« — каже один із них.

»Хто? — перепитує директор, пильно в них вдивляючись. — А чого ж не признали ся ви перше?«

»Бо нам страшно було!« — відповідають.

»Кажете, боялись... Ну, а тепер всеж таки признаєте ся до вини...«

»Бо нам шкода, що через нас безневинно покарано Дмитра...«

»І аразд, — після деякої мовчанки каже директор. — Се мені подобаєть ся, що ви не хочете, щоби безневинний відповідав за вас. Добре... Та тілько не слід таке творити...«

»Умгу!... Так... Крити ся зі своїм негарним вчинком, особливо тоді, коли за твою провину тягнуть до відповідальности неповинну людину, — був би великий злочин... А признавшись до вини, хоча б і для ратованя свого товариша, ви все ж учинили гарно. Се буде дійсне по товариськи!« — додав від себе зворушений владика.

»Ну, гаразд... Ідіть до кляси, а ми осдечки обсудимо, що вам за те зробити!« — проказав нарешті до винуватих директор.

* * *

Галайда вратований!... Се не-аби-як утішило всїх. Раділи ми з того тим більше, що й справжних винуватців — як того треба було сподівати ся — не покарано.

Врочисто приобіцяли ми, — чогось подібного більш не коіти. Даючи слово нашому доброму директорови нікому ніякого збитка більш не чинити, кождий з нас у серці своєму немов би заприсягнув ся:

»Бити ся-боротись аж до загину
За тую вже так славну Україну...«

Нераз і не двічи виростала трава на нашому »Зеленому Лугу.« Владика наш та й директор школи давно вже полинули в ірій. На Січи, як і колись, школярі-козацтво гуляють... У наших Розлогах усе ніби своїм шляхом іде...

Мої товариші подоростали й повиходили в люде. Памятаючи тую присягу не один із нас таки й зложив буйну свою голову за Україну. Кому ж доля судила вийти цілим — пощадила-зберегла його, той тепер всеньку силу свою прикладає до праці над піднесенєм культурно-освітного стану свого поневоленого народу.

КІНЕЦЬ.

16. Василь Софронів: **„Печери“**, сценічна картина на 3 дії.
17. М. Денисенко: **„Наша Січ — мати“**, (Хроніка із життя сільських школяриків).

В приготованю:

18. Марія Штеліґівна: **„З села і з міста“**, нариси з життя дітий.
19. Володимир Островський: **„Соняшник“**, сценічна картина на 3 дії (з нотами).
20. Марія Штеліґівна: **„За склянною стіною“**.
21. Микита Магир: **„Байки“**, з численними ілюстраціями А. Манастирського.
22. Вуйко Влодко: **„Пригоди Юрчика Кучерявого“**, часть І, перероблена і доповнена, зі 120 образками О. Куриласа.
23. Антін Лотоцький: **„Езоп“**, оповіданє про житє славного байкаря.
24. Я. Вільшенко: **„Байки Езопа“**, з численними ілюстраціями.
25. Міґуель Сервантес: **„Пригоди Дон Кіхота“**, з оріґінальними дереворитами Ґустава Доре.
26. **„Пригоди барона Мінхгавзена“**, (на українську мову перелицював Я. Вільшенко), з образками найліпших німецьких малярів.
27. **„Казки 1001 ночі“**: „Про Алядина і чарівну ліхтарню“ з образками.
28. Софія Куликівна: **„Алі-Баба і 40 розбійників“**, з 32 образками.
29. Антін Лотоцький: **„Пригоди Лиса-Микити“**, з численними ілюстр.
30. Марія Вериго: **„Волове Очко“**, прегарне оповіданє з 14 образками Ол. Кульчицької.

„СВІТ ДИТИНИ“

ілюстрований журнал

для українських дітий і молодіжи

ВИХОДИТЬ

у Львові 1 і 15 кождого місяця.

Ціна 1 прим. 150 Мк.

Передплату приймається найменше на 10 чисел у квоті **1500 Мк.**, яка мусить бути зложена з гори при замовлюваню.

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовленя слати на адресу:

Видавництво „Світ Дитини“

Львів, ул. Зіморовича, ч. 3.

T REMOVE
M THIS POCKET

ONTO LIBRARY

ysenko, M.
Nasha Sich-maty